

# Koud voorjaar: veel vroege legfels verlaten

## Nestkastonderzoek 2016

*Ook in 2016 zijn door het gehele land nestkasten gecontroleerd. De resultaten van het onderzoek in 16.950 nestkasten zijn vastgelegd in het Jaarverslag Nestkast, dat vol staat met interessante informatie. Wat leert het landelijke onderzoek van nestkasten ons bijvoorbeeld over het broedgedrag van de hollenbroeders in 2016? En welke andere opmerkelijke zaken komen er aan het licht?*

NESTKAST is het NETwerk voor STudies aan nestKASTbroeders, waarin amateur onderzoekers (controleurs en ringers) en professionele organisaties zoals SOVON, Vogeltrekstation en het Nederlands Instituut voor Ecologie zijn verenigd. Dit netwerk heeft tot doel om gegevens, wetenswaardigheden en ervaringen uit te wisselen op het gebied van nestkastonderzoek. Zij hebben over 2016 voor de achtste keer een landelijk jaarverslag opgesteld, dat het lezen meer dan waard is.

NESTKAST richt zich speciaal op kleine zangvogels (mezen, mussen, vliegenvangers) en enkele andere soorten, waarvoor geen landelijke werkgroep voor gegevens verzameling is, zoals Bosuilen. Het onderzoek van de 16.950 nestkasten heeft gegevens opgeleverd van 12.731 legfels, van 134 deelnemende nestkastwerkgroepen en/of SOVON controleurs verdeeld over 287 terreinen.

Het KNMI seizoenoverzicht laat zien dat 2016 een warme winter kende, de een na zachtste uit ruim drie eeuwen. De lente ging vervolgens koud van start. Het broedseizoen kwam daardoor laat op gang, maar eindigde weer warm. Daarbij was er een zeer buig neerslagpatroon wat zorgde voor grote regionale verschillen.

Wat betekent dit voor de broedparameters: Datum eerste eileg, Broedsucces, Legfelgrootte en Vervolglegfels?

De nestbouw en eileg van mezen, Boomklever, Bonte Vliegenvanger, Ringmus en Gekraagde Roodstaart kwamen laat op gang. Er werden veel broedstops waargenomen, vooral toen de tweede helft van april koel bleef. Een broedstop is een van de maatregelen die vogels kunnen nemen om het uitkomen van de eieren gelijk te laten lopen met de beschikbaarheid van voedsel voor die jongen. Andere maatregelen die vogels kunnen nemen zijn een eistop (waarbij het leggen van de eieren tijdelijk wordt onderbroken) of juist het versnellen door te starten met broeden voordat alle eieren gelegd zijn.

Het gemiddelde nestsucces in 2016 was laag voor de meeste soorten en er zijn veel vroege legfels verlaten. De soorten die gemiddeld later broeden, zoals Bonte Vliegenvanger, Gekraagde Roodstaart en Spreeuw hadden geen last van het koude voorjaar. Bij de andere soorten was een duidelijk negatief effect zichtbaar.

De legfelgroottes van de Koolmees, Pimpelmees en Zwarte mees waren zeer klein: de kleinste legfels voor een eerste

leg over de hele reeks tellingen vanaf 1980. Ook het percentage vervollegsels was bij de Koolmees en Pimpelmees de helft van 2015: 4,8% respectievelijk 1,6%. We kunnen dus constateren dat het voor deze twee soorten een slecht broedseizoen was.

### **Wat gebeurde er verder in en rondom de nestkasten?**

Het jaarverslag laat met prachtige foto's ook een aantal opmerkelijke zaken zien. Zo zijn er foto's van een nest met een flavistische Spreeuw. Deze heeft geen pigment en daardoor een gele kleur. Ook interessant zijn de bevindingen van een Pimpelmees, die aantoonbaar bigamie pleegde. Hij verdeelde zijn tijd over twee nesten die 111 meter van elkaar verwijderd waren. De twee vrouwtjes brachten tegelijkertijd twintig eieren ter wereld, die allemaal uitkwamen. Maar de Pimpelmees kwam er niet mee weg: uiteindelijk zijn alle jongen van een van de nesten na 15 dagen overleden.

In Crailo is een nestkast gecontroleerd waar de 14 eieren zijn uitgebroed door twee vrouwtjes Pimpelmees. De kleur van de eieren suggereert dat de eieren ook door verschillende vrouwtjes gelegd zijn, maar dat is niet met zekerheid te zeggen. De gezamenlijke inspanning heeft een goed resultaat gehad, want alle 14 eieren zijn uitgekomen en de jongen zijn uitgevlogen.

De nestkasten worden ook niet altijd gebruikt, zoals bedoeld. Zo zijn er gevallen geconstateerd van broedende Waterhoentjes in eendenkorven. En in Raalte is een kast gevonden, waarin honingbijen vijf raten hebben gebouwd. In het Gooi is een kast gevonden, waarin een hoornaarnest tot ver buiten de kast groeide. Waar een specht dan wel weer zijn voordeel mee kon doen, want dat

was natuurlijk een fantastisch feestmaal.

Die kasten werden dus niet meer gebruikt door de vogels waar ze voor bedoeld waren. Ook in Uden hebben insecten de kasten ontdekt: Enkele jaren achtereenvolgend worden de nestkasten van Koolmezen en Pimpelmezen na het broedseizoen gebruikt door zwarte mieren (waarschijnlijk Glanzende Houtmieren). Een mooi geval van deeleconomie binnen het dierenrijk: nest-sharen.

■ *Jolanda van der Marel*